

Розділ І.

Методологічні засади вивчення літературного тексту

УДК 82.0

Наталія Астрахан

Буття літературного твору: аналіз та інтерпретація

У статті аналіз художнього тексту та інтерпретація літературного твору розглядаються як необхідні чинники буття твору – події субстанційно значущої естетичної комунікації, що здійснюється на основі художнього тексту як матеріального об'єкта в процесі авторського творення та читацького відтворення.

Ключові слова: аналіз художнього тексту, інтерпретація літературного твору, постструктуралізм, художня цілісність.

Буття літературного твору можна визначити як процес творення/відтворення літературно-художнього тексту/твору, необхідними моментами якого виступають текстуальна реалізація художнього задуму, сприйняття та розуміння художнього тексту (читання), інтерпретація літературного твору, що може мати вербально-дискурсивне (художнє чи літературознавче) вираження. Суб'єктами буття літературного твору є автор-творець та читачі-співтворці, які, у свою чергу, можуть виступити в ролі авторів інших літературно-художніх творів, генетично пов'язаних із твором попереднім. Таке визначення, звісно, потребує уточнення, що веде до взаємоузгодженої відповіді на ключові питання науки про літературу: чим є літературний твір та література в цілому? у чому полягає смисл літературної творчості та її літературознавчого пізнання? як співвідносяться між собою позиції автора-творця та читача-співтворця? які фактори є найбільш вагомими у плані розгортання літературного процесу, переходу від сприйняття до нового творення і від творення до нового сприйняття?

Кожна літературознавча школа, етап розвитку літературознавства як науки пропонують власні варіанти відповіді на подібні запитання, що залишаються константними, визначаючи ядро предметно-об'єктної сфери літературознавства. Сучасне літературознавство з характерною для нього методологічною рефлексією [8; 10], набуваючи ознак самодостатності, вочевидь, поступово відсуває на периферію художній

дискурс, втрачає безпосередню цікавість до нього. Якщо постструктуралістське літературознавство у дусі міркувань Р. Барта усвідомлює себе як «письмо» [1, с. 133–141], то і література, з притаманною їй сьогодні наперед заданою постмодерністською самоідентифікацією, нічим не поступається інтелектуально-філософській наснаженості та відцентровій спрямованості літературознавчого письма. Гонитва за першістю у плані відповідності законам ігрової свободи від будь-яких канонів [7] примушує літературу та літературознавство азартно руйнувати літературність як феномен, особливо не переймаючись наслідками подібного руйнування.

У такій ситуації погляд на буття літературного твору як онтологічну основу літературознавства і на літературу як «різновид буття» (Ю. Расказов) [11] дозволяє вийти за межі вже освоєного літературознавчого та художнього поля у простір продуктивної взаємодії класичного досвіду науки про літературу та новітніх підходів та методів, у тому рахунку й сформованих у зонах контакту літературознавства з іншими гуманітарними (і не тільки) дисциплінами. Теоретико-методологічне обґрунтування такого погляду зумовлює мету і завдання статті.

Здатність науки про літературу взаємодіяти з різноманітними гуманітарними дисциплінами (історією, психологією, естетикою, культурологією, філософською антропологією, онтологією і т.п.) та метадисциплінами (загальною методологією, семіотикою, синергетикою тощо), як це не дивно, не веде до зміщення об'єктної специфіки літературознавства, а лише дозволяє по-новому усвідомлювати специфіку предмета. Література в цілому і твір літератури зокрема допускають екстраполяцію у власний простір дуже різнохарактерної наукової зацікавленості. У цьому плані постструктуралістське літературознавство не відрізняється від попередніх етапів розвитку літературознавчої думки: свобода гри, безмежна інтертекстуальність та перевага динаміки над статикою усвідомлюються як універсальні закони, що виявляються спільними для літератури і не-літератури, тим більше, що письмо, дискурс, текст, інтертекст та подібні постструктуралістські поняття ігнорують відмінність між одним та іншим.

Сам факт входження в об'єктну сферу літературознавства різних наукових дисциплін, передовсім гуманітарних, потребує осмислення. Відкритість літературознавства до взаємодії з іншими науками корелює зі зверненістю літератури до найрізноманітніших сфер буття,

до буття в цілому, буттєвої поліфонії, що знаходить своє відображення у кожному індивідуальному літературному творі й у сукупності літературних творів. Як зазначав Р. Барт, «світ літературного твору є всеохопним і обіймає всі види знання», «література являє нам ту велику єдність світобудови, насолодитися якою дано було давнім грекам і у якій нам відмовлено через роздрібненість нашого знання на окремі науки» [1, с. 374–375].

Значущість літературно-художнього тексту/твору в контексті загального розвитку культури, здійснення процесів розуміння людиною себе та світу породили «філософію тексту», значний внесок у становлення якої здійснили представники філософської герменевтики М. Гайдеггер, Г.-Г. Гадамер, П. Рікер. «Філософському аналізу» піддавав проблему тексту й М. Бахтін, вважаючи текст первинною даністю й вихідною точкою всіх гуманітарних дисциплін та гуманітарно-філософського мислення загалом, «безпосередньою дійсністю (дійсністю думок та переживань), з якої тільки й можуть походити усі ці дисципліни та це мислення» [3, с. 297]. У контексті теорії та методології літературознавчого пізнання, аналізу художнього тексту та інтерпретації літературного твору як особливо важливі сприймаються такі міркування дослідника:

1) характер тексту визначається динамічними відносинами, своєрідною боротьбою між авторським задумом (вихідною інтенцією) та реалізацією цього задуму [3, с. 298];

2) текст проявляє проблему «двоплановості та двосуб'єктності гуманітарного мислення», оскільки досліджуваний текст породжує інший текст як обрамлення, що містить у собі коментар, оцінку, заперечення [3, с. 298]; гуманітарне мислення – це особливий діалог, подія зустрічі двох текстів, двох суб'єктів, двох авторів [3, с. 301];

3) текст може бути розглянутий як «своєрідна монада, що відображає у собі всі тексти ... даної смислової сфери» [3, с. 299];

4) у тексті можна вирізнити два полюси: один пов'язаний із повторюваним та відтворюваним, тим, що виступає в ролі матеріалу та засобу, виробляється мовою як знаковою системою; другий визначає сутність тексту як індивідуального, неповторного, єдиного висловлення, проявляє його задум, смисл і мету, веде до «істини, правди, добра, краси, історії» [3, с. 299], розкривається в особливих діалогічних відносинах з іншими текстами;

5) у процесі пізнання тексту можна рухатися до першого полюса – мови автора, жанру, напряму, епохи, національної мови, потенційної

мови мов, якою так опікуються структуралізм та семіотика, або до другого полюса – «до неповторної події тексту» [3, с. 301];

б) розуміння тексту веде до дійсної реальності та до людини, яка проявляє себе в тексті як висловленні: «лише висловлення має *безпосереднє* відношення до дійсності та до живої людини, яка говорить (суб'єкта)» [3, с. 318];

7) глибина розуміння – головний критерій гуманітарного знання, що має відповідати бездонності слова [3, с. 324].

Якщо структурально-семіотичне літературознавство, яскравим представником якого був Ю. Лотман, свідомо дотримується «полюса тексту», хоча і не може ігнорувати процес естетичної комунікації, то позиція М. Бахтіна тяжіє до «полюса твору», оскільки життя тексту, його двосуб'єктність, здійснення як події зустрічі двох свідомостей, діалогічність, неповторно-індивідуальне звернення до істини, добра та історії лише програмуються, уможливаються художнім текстом, але здійснюються у просторі літературного твору. Ю. Лотмана і М. Бахтіна об'єднує розуміння того, що художній текст відкриває істину людини та дійсності. Якщо один дослідник лише натякає на нові можливості пізнання, залишаючись у межах структурально-семіотичної теорії тексту, то інший свідомо перетинає кордони гуманітарних дисциплін, як це відбувається, наприклад, у роботі «Автор і герой в естетичній діяльності», що перетворює дослідження «архітектонічно стійкого та динамічно живого ставлення автора до героя» [2, с. 9] на методологічне обґрунтування естетичного характеру проблеми душі [2, с. 95].

У праці В. Руднева «Морфологія реальності: Дослідження з “філософії тексту”» йдеться про те, що «текст та реальність суть функціональні феномени, що розрізняються не стільки онтологічно, скільки прагматично, залежно від точки зору суб'єкта» [12, с. 9]. Намагаючись усвідомити механізм переходу від однієї точки зору до іншої, В. Руднев дає визначення художнього тексту, яке перетворюється на визначення літературного твору, оскільки функціонування тексту, його залучення до реальності через дію творчої та співтворчої свідомості породжує феномен літературного твору: «Текст – це втілений у предметах фізичної реальності сигнал, що передає інформацію від однієї свідомості до іншої і тому не існує поза сприймаючою його свідомістю, тобто володіє тією властивістю, яку феноменологічна естетика називає інтенційністю» [12, с. 9]. На його думку, головна специфічна характеристика тексту полягає в тому, що він, на відміну від будь-якого предмета реальності, що з часом

змінюється у бік збільшення ентропії, рухається у зворотному напрямі – напрямі збільшення інформації та зменшення ентропії. Ця властивість художнього тексту, його здатність долати закони реального часу, створювати особливий вимір буття, у якому є можливим подолання смерті, змінює наші уявлення про світ, розширює їх, надає існуванню нової якості. Очевидно, що такі міркування є суголосними з ідеями Ю. Лотмана та М. Бахтіна, М. Гайдеггера та Г.-Г. Гадамера.

У цьому ж руслі розгортається думка М. Мамардашвілі: «Ми створюємо текст, через який самі себе читаємо, й тільки так можемо себе прочитати. Оскільки ідеальний вимір уяви, що виникає в результаті, є неначе другою реальністю, де відбувається її зчеплення з внутрішньою формою нашої свідомості... Зчепившись із внутрішньою формою свідомості, ідеальний вимір створює певний ритм і якусь вібрацію у тій місткості, що виникла у такий спосіб. Це зчеплення з внутрішньою формою свідомості певної ідеальної реальності, входячи у свідомість читача, й читає себе» [9, с. 354–355].

М. Шапір, розмірковуючи про відмінність поетичного (віршованого) тексту від прозового, зауважує: «Будь-яка проза тривимірна, чим подібна до фізичного простору, з яким вона зберігає загальну координату – часову. У вірші поряд із квазі-простором відраховується квазі-час, мірою якого стають одиниці поетичного ритму. Але, напевно, найбільш вражаючим є те, що, крім часу, вірш моделює вічність, або те, що під нею розуміють. Як категорія світу фізичного вічність не є нам даною, і цілком вірогідно, що вона лише плід уяви, інтелектуальний конструкт. Однак у вірші поетична вічність стає не меншою реальністю, ніж поетичний час, і образ її створюється парадигматичною сіткою вірша. Вічність потенційно та актуально містить у собі всі часи: те, що було, те, що буде, і те, що могло б статися, хоча й не відбудеться ніколи. Кожен вірш – елемент парадигми, відкритої й невичерпної» [14, с. 37].

Намагання досягнути природу художнього тексту та літературного твору зумовлює новий погляд на людину та її буття, на сутність часу, які постають у літературно-художньому тексті/творі у своїй істинності, глибинній суті, субстанціальності. Виникає питання, наскільки можливим є узгодження завдань літературознавчого аналізу художнього тексту та інтерпретації літературного твору з подібною онтологізацією проблеми художнього тексту, процесу створення, розуміння та інтерпретації літературного твору?

У статті «Літературний твір як буття-спілкування: що ми аналізуємо та інтерпретуємо?» М. Гіршман зазначає: «Як тільки починаєш шукати відповіді на ці питання, однина одразу перетворюється на множину, й начебто один і той же самий об'єкт трансформується у множинність предметів, що отримують різні імена в різних авторських концепціях та літературознавчих напрямках. Текст, художній текст, естетичний текст, контекст, інтертекст, світ, художній світ, поетичний світ, художня цілісність, естетичний дискурс, інтенціональний предмет, віртуальна реальність... – перелік цей, звісно, не є строгим і тим більше вичерпним» [5, с. 514]. Звернімо увагу на те, що нанизування на породжену єдиним об'єктом смислову вісь різних предметних визначень веде дослідника від тексту до певної «віртуальної» реальності, у якій і розгортається буття літературного твору, що об'єднує багатьох суб'єктів по-різному локалізованих у часі та просторі. Важливо, що у процесі буття літературного твору відмінності стосовно часо-просторової визначеності суб'єктів максимально загострюються, породжуючи ситуацію не-розуміння, але потім знімаються завдяки естетичним зусиллям, скерованим на творення/відтворення художньої цілісності, за яким стоїть усвідомлення спільного для всіх смислу буття, втіленого в єдину картину світу. Звісно, не можна ототожнювати буття літературного твору та загальне буття, «не потрібно змішувати мовну та природну дійсності, референцію та феноменологію», але, як зазначає М. Гіршман, «щоб не ототожнювати й не змішувати, не обов'язково розривати» [5, с. 520].

Підпорядкованість літературознавчого аналізу, спрямованого на художній текст як естетично значущий матеріальний об'єкт, та літературознавчої інтерпретації, скерованої на літературний твір як процес естетичної комунікації, завданню осягнення буття літературного твору, висуває на передній план три взаємопов'язані питання, вектори, відповіді на які вже присутні у наведених вище міркуваннях: 1) питання про суб'єктів буття літературного твору; 2) питання про співвіднесення часо-просторових відносин у реальній та естетичній дійсності; 3) питання про призначення естетичної комунікації, мету літературно-художньої творчості та рецепції літературно-художніх творів. Ці три питання вбирають у себе найважливіші проблеми літературознавства як науки, його найбільш впливових дисциплін і напрямів розвитку, але, з іншого боку, вочевидь виходять за межі науки про літературу у сферу одвічних запитань, що

їх намагається розв'язати людство: ким є людина? яким є світ, що у ньому розгортається життя? у чому смисл цього життя?

Пошуки відповідей на ці питання здійснюються у різних сферах теоретичної та практичної діяльності людей, зокрема й у просторі філософського пізнання, філософської антропології, онтології, аксіології тощо. У межах літературознавства, з опорою на його понятійно-термінологічний апарат та методологічні можливості, подібна проблематизація веде до усвідомлення нерозривної єдності художньо-естетичного з онтологічним: буття літературного твору є необхідним чинником загального буття. Людина максимально розкриває свій інтелектуально-духовний потенціал саме у процесі художнього творення і відтворення, опосередковуючи відкриття іншого, діалог між Я і Ти побудовою цілісної картини світу. Світ може бути сприйнятий та освоєний як гармонійний і сповнений смислу лише завдяки творчому зусиллю, що веде до становлення, розгортання та завершення художньої цілісності [6] в авторському творенні та читацькому відтворенні, діалогічно звернених одне до одного. Смисл літературного твору, естетично перевірений феноменом художньої цілісності, виявляється тотожним смислу самого буття, здатним аксіологічно забезпечити єднання всіх людей, незалежно від їх часової та просторової локалізації, на ґрунті спільного для всіх прагнення до істини (пізнання світу), добра (любові до відомого і водночас невідомого іншого) і краси (здатності зробити любовне споглядання прекрасного відкритим для іншого, схоплюваним з його точки зору).

У контексті такого роду міркувань літературознавчі аналіз та інтерпретація набувають особливого значення, наповнюються особистісним і водночас загальнолюдським смислом, виявляють свою онтологічну значущість. Аналітичні та інтерпретаційні дії у процесі літературознавчого пізнання літературного твору корелюють з аналітичними та інтерпретаційними діями у сфері реального життя, які вимагають постійно співвідносити будь-які спостереження за окремими матеріально-закріпленими реаліями життя із актуальним смислом життя у процесі діалогу з іншим. Але в межах буття літературного твору, необхідним чинником якого є його літературознавче пізнання, ці дії набувають відносної завершеності, втілюючись в аналітичну модель художнього тексту та інтерпретаційну модель літературного твору, подібно до того, як художнє пізнання дійсності, здійснюване конкретним суб'єктом у конкретних вимірах часу, отримує завершеність у створенні художнього тексту літературного твору. Подібно до того, як один

художній твір приходить на зміну іншому в нескінченності художнього творення та відтворення (у вимірах індивідуального та всезагального буття, у зв'язку із конкретним та усіма можливими суб'єктами), так одна аналітична модель певного художнього тексту приходить на зміну іншій, одна інтерпретаційна модель літературного твору діалогічно продовжує іншу, розширюючи межі буття твору, продовжуючи це буття у майбутнє. Так організується простір взаємодії різних часопросторових площин та діалогу укорінених у них суб'єктів.

Кордон між естетичним та онтологічним постійно зникає і відновлюється у процесі художнього творення і відтворення. Пограниччя естетичного та онтологічного, їх взаємопереходи виявляють найбільш продуктивні зони співіснування людей у світі, визначають вектори розгортання буття від минулого через сьогодення до майбутнього. У площині взаємодії естетичного та онтологічного виникає проект майбутнього, реалізується прогностична функція літературного твору як художньої моделі дійсності: як стверджував Й. Бродський, у людства немає іншого майбутнього, крім того, що окреслене мистецтвом [4].

У сфері буття літературного (і ширше – художнього) твору, отже, не лише проявляється взаємоузгоджений характер цілісності особистості та світу [13], але й визначаються параметри єдності людства, що ґрунтується передусім на спільному баченні минулого і майбутнього, наявності кореляцій у ставленні до цінностей та розумінні смислу, єдності історії як спільного шляху людства, що передбачає наявність певної цілі, телеологічно спрямовується в майбутнє. Не випадково літературний твір у його сучасному розумінні формується в період так званого «осьового часу», коли, на думку К. Ясперса, що ввів це поняття, виникає актуальний і до сьогодні тип людини, здатної розмірковувати про себе і власні кордони, свою взаємодію зі світом і буття як ціле, прагнути «необмеженої комунікації» [15, с. 49].

Звісно, досвід літератури ХХ століття з її переходом від модернізму до постмодернізму заперечує цілісність особистості та світу, демонструє розрив природних людських зв'язків у межах окремого покоління та між поколіннями, втрату віри у єдність людства, наявність спільного шляху, існування мети. Поступовий рух у літературі ХХ століття в найкращих її зразках від катастрофи індивідуального буття (скажімо, у «Перевтіленні» та інших творах Ф. Кафки) до катастрофи загальнолюдського буття (як-от, у «Ста роках самотності» Г. Г. Маркеса) містить потужний протест проти

такої катастрофи, заперечення її незворотності, що відчайдушно спирається на літературність як таку, феномен літературної творчості, попередній шлях літературного розвитку. Руйнування в кордонах постструктуралістського дискурсу самого уявлення про літературність, про літературний твір не залишить нам жодної надії на побудову нового проекту майбутнього, якщо не буде усвідомлене як експеримент із негативним результатом.

Якщо ж «досвід мистецтва» (поняття Г.-Г. Гадамера) в цілому і літератури зокрема осмислити як проект гармонізації особистісного та загальнолюдського буття, і художній, і науковий дискурс отримують нові імпульси розвитку, водночас відштовхуючись від попередніх напрацювань і спираючись на них. Для цього потрібна ревізія постструктуралізму в контексті інших великих наукових міфів минулого століття, яка може здійснюватись у межах науки про літературу лише на ґрунті буття літературного твору, в просторі його літературознавчого осягнення, аналізу художнього тексту та інтерпретації літературного твору.

Список використаних джерел

1. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика : пер. с фр. / Р. Барт ; [сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова]. – М. : Прогресс, 1989. – 616 с.
2. Бахтин М. М. Автор и герой в эстетической деятельности // Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин ; [сост. С. Г. Бочаров ; текст подгот. Г. С. Бернштейн и Л. В. Дерюгина ; примеч. С. С. Аверинцева и С. Г. Бочарова]. – [2-е изд.] – М. : Искусство, 1986. – С. 9–191.
3. Бахтин М. М. Проблема текста в лингвистике, филологии и других гуманитарных науках // Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин ; [сост. С. Г. Бочаров ; текст подгот. Г. С. Бернштейн и Л. В. Дерюгина ; примеч. С. С. Аверинцева и С. Г. Бочарова]. – [2-е изд.] – М. : Искусство, 1986. – С. 297–325.
4. Бродский И. Нобелевская лекция. 1987 // Стихотворения / И. Бродский. – Таллинн : Александра, 1991. – С. 5–18.
5. Гиршман М. М. Литературное произведение как бытие общение: что мы анализируем и интерпретируем? // Литературное произведение: Теория художественной целостности / М. М. Гиршман. – [2-е изд., доп.] – М. : Языки славянских культур, 2007. – С. 514–526. – (Коммуникативные стратегии культуры).
6. Гиршман М. М. Литературное произведение: теория и практика анализа / М. М. Гиршман. – М. : Высш. шк., 1991. – 160 с.
7. Деррида Ж. Структура, знак и игра в дискурсе гуманитарных наук / Ж. Деррида // Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму / [пер. с фр. и вступ. ст. Г. К. Косикова]. – М. : Прогресс, 2000. – С. 407–426.

8. Касперський Е. Література. Теорія. Методологія / Е. Касперський // Література. Теорія. Методологія / [пер. з польськ. С. Яковенка ; упорядк. і наук. ред. Д. Уліцької]. – [2-ге вид.]. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – С. 9–37.
9. Мамардашвили М. К. Эстетика мышления / М. К. Мамардашвили. – М. : Моск. школа полит. исследований, 2000. – 416 с.
10. Мітосек З. Теорії літературних досліджень / З. Мітосек ; [пер. з польськ. В. Гуменюк ; наук. ред. В. І. Іванюк]. – Сімферополь : Таврія, 2005. – 408 с.
11. Рассказов Ю. С. Теоретическая поэтика литературного произведения [Электронный ресурс] / Ю. С. Рассказов. – Режим доступа : <http://www.proza.ru/2009/11/08/231>
12. Руднев В. П. Морфология реальности: Исследование по «философии текста» / В. П. Руднев. – М. : Русское феноменологическое общество, 1996. – 207 с. – (Серия «Пирамида»).
13. Тюпа В. И. Анализ художественного текста / В. И. Тюпа. – М. : Академия, 2006. – 336 с.
14. Шапир М. И. “Versus” vs “prosa”: Пространство-время поэтического текста / М. И. Шапир // *Philologica*. – 1995. – Т. 2. – № 3/4. – С. 7–47.
15. Ясперс К. Смысл и назначение истории ; [пер. с нем. М. И. Левина; вступ. ст. П. П. Гайденко] / К. Ясперс. – М. : Политиздат, 1991. – 527 с. – (Мыслители XX в.).

References

1. Bart R. *Yzbrannyye raboty: Semyotyka. Poэtyka* [Selected Works: Semiotics. Poetics]. Moscow, 1989, 616 p. (in Russian).
2. Bakhtyn M. M. Avtor y heroі v эстетическоі deiatelnosty [Author and Hero in Aesthetic Activity]. In: *Bakhtyn M. M. Эстетика словесного творчества*. Moscow, 1986, pp. 9–191. (in Russian).
3. Bakhtyn M. M. Problema teksta v lynchvystyke, fylolohyy y druhykh humanyтарных naukakh [The problem of text in linguistics, philology and other humanities]. In: *Bakhtyn M. M. Эстетика словесного творчества*. Moscow, 1986, pp. 297–325. (in Russian).
4. Brodskiy Y. Nobelevskaia lektsiya. 1987 [Nobel Lecture]. In: *Brodskiy Y. Stykhotvoreniya*. Tallin, 1991, pp. 5–18. (in Russian).
5. Hyrshman M. M. Lyteraturnoe proyzvedeniye kak бытие obshcheniye: что мы analyzyruem y ynterpretyruem? [The literary work as being communication: we analyze and interpret?]. In: *Hyrshman M. M. Lyteraturnoe proyzvedeniye: Teoryia khudozhestvennoі tselostnosti*. Moscow, 2007, pp. 514–526. (in Russian).
6. Hyrshman M. M. *Lyteraturnoe proyzvedeniye: teoryia y praktyka analiza* [The literary work: Theory and Practice Analysis]. Moscow, 1991, 160 p. (in Russian).
7. Derryda Zh. Struktura, znak y yhra v dyskurse humanyтарных nauk [Structure, sign and play in the discourse of the humanities]. In: *Frantsuzskaia semyotyka: Ot strukturalyзма k poststrukturalyзму*, Moscow, 2000, pp. 407–426. (in Russian).

8. Kasperskyi E. Literatura. Teoriia. Metodolohiia [Literatura. Teoriya. Metodologiya]. In: *Literatura. Teoriia. Metodolohiia*, Kiev, 2008, pp. 9–37. (in Ukrainian)
9. Mamardashvyly M. K. *Эстетика мышления* [Aesthetics thinking]. Moscow, 2000, 416 p. (in Russian).
10. Mitosek Z. *Teorii literaturnykh doslidzhen* [Theory of Literary Studies]. Simferopol, 2005, 408 p. (in Ukrainian)
11. Rasskazov Iu. S. *Teoretycheskaia poэtyka lyteraturnoho proyzvedeniya* [Theoretical poetics of literary work]. Available at: <http://www.proza.ru/2009/11/08/231> (in Russian).
12. Rudnev V. P. *Morfologiya realnosti: Yssledovanye po «fylosofiyu teksta»* [Morphology of reality: A study on the "philosophy of the text"]. Moscow, 1996, 207 p. (in Russian).
13. Tiupa V. Y. *Analyz khudozhestvennoho teksta* [An analysis of the art text]. Moscow, 2006, 336 p. (in Russian).
14. Shapyr M. Y. “Versus” vs “prosa”: Prostranstvo-vremia poэtycheskoho teksta [“Versus” vs “prosa”: The space-time of the poetic text]. In: *Philologica*, 1995, vol. 2, no. ¾, pp. 7–47. (in Russian).
15. Iaspers K. *Smysl y naznachenye ystoryu* [The meaning and purpose of history]. Moscow, 1991, 527 p. (in Russian).

Наталья Астрахан. Бытие литературного произведения: анализ и интерпретация. В статье анализ художественного текста и интерпретация литературного произведения рассматриваются как необходимые составляющие бытия литературного произведения – события субстанциально значимой эстетической коммуникации, совершающейся на основе художественного текста как материального объекта в процессе авторского творчества и читательского сотворчества. Бытие литературного произведения характеризуется как неотъемлемая часть всеобщего бытия, которая в соответствии с принципом герменевтического круга может свидетельствовать о целом, остающемся неизвестным. Подчинение литературоведческого анализа художественного текста и интерпретации литературного произведения онтологически значимым задачам познания человека и мира позволяет осмыслить бытие литературного произведения как эстетическую сферу аксиологического единства человечества, осознания целостности его культурно-исторического развития.

Ключевые слова: анализ художественного текста, интерпретация литературного произведения, постструктурализм, художественная целостность.

Natalya Astrakhan. Genesis of a Literary Work: Analysis and Interpretation. In the article the analysis of a fiction text and interpretation of literary works are seen as essential components of being a literary work – the events of the substantial significant aesthetic communication that take place on the basis of a fiction text as a material object in the process of copyright creation of authorship and readership. Genesis of a literary work is characterized as an integral part of universal existence, which is in accordance with the principle of the hermeneutic circle may indicate generally that remain unknown. The subordination of literary analysis fiction

text and interpretation of literary works ontologically significant problems of human cognition and the world allows us to understand the Genesis of a literary work as an aesthetic sphere axiological unity of mankind, the awareness of the integrity of its cultural and historical development.

Keywords: analysis of a fiction text, the interpretation of a literary work, poststructuralism, artistic integrity.

Стаття надійшла до редакції 27.06.2015 р.

УДК 821.161.2-1.09

Надія Колошук

Необхідність вивчення табірної поезії як віртуально-цілісного феномену

У статті йдеться про вивчення української табірної поезії (створеної в'язнями ГУЛАГу), про необхідність використання різноманітних підходів та методів – антропологічного, феноменологічного, імагологічного, постколоніального, герменевтичних тощо – у цих дослідженнях. Мета – окреслити методологію дослідження табірної поезії як цілості, тобто духовно-естетичного феномену поетичної творчості в екстремальних умовах – і водночас як дискретного, неоднозначно й не-остаточно виокремленого мегатексту (підставою для виділення якого є місце та обставини створення, схожість тематично-проблемних комплексів, зумовлена біографіями митців та авторською інтенцією). Поезія в уявленні табірників, як нині бачиться, перебувала не у формально-матеріальному вимірі, а в суто духовному, ідеальному й метафізичному. Вона не підлягала естетській критиці, оскільки йшлося про інше її призначення, ніж просто вдоволення естетського смаку. Вона була способом самозбереження, шляхом до порятунку людської сутності, виявом віри у вищі сили, до яких людини може звернутися лише Словом.

Ключові слова: табірна поезія, методологія, історико-літературний контекст, антропологічний метод, феноменологічний підхід, герменевтичні підходи, антології табірної лірики, андеграундна українська лірика.

В історії української літератури, як відомо, велике значення мали антології та альманахи, у той час коли знакові (для національної культури в цілому) поетичні збірки окремих авторів з'являлися не часто. Факт може видатися мало суттєвим, якби не підтверджувався неодноразово, починаючи з «Русалки Дністрової» (1837). Поява «Розстріляного Відродження» (1959) у редакції Юрія Лавріненка стала чи не найпомітнішим здобутком української поезії за другу чверть ХХ